

Referat af repræsentantskabsmøde 2. oktober 2015

Dagsorden

1. Velkomst - og overvejelser om hvad der bestemmer sprogd udviklingen (JL)
2. Hvordan arbejder et sprognævn? Rådgivning og normering i Danmark og Norden (SK)
3. Alex Ahrendtsen: Initiativer til styrkelse af det danske sprog (punktet udgik pga. afbud)
4. Diskussion
5. Frokost
6. Orientering om aktivitetsplan og budget for 2016 (SK)
7. Løbende opdatering af Retskrivningsordbogen (AÅJ)
8. Komma. Det videre forløb (JL)
9. Afslutning.

Deltagere

Fra repræsentantskabet: Nina Møller Andersen, Lotte Dahlmann, Dorte Duncker, Frans Gregersen, Hans Götzsche, Inger Schoonderbeek Hansen, Lars Heltoft, Stefan Hermann, Bente Holmberg, Anne Jensen, Ida Jessen, Pia Juul, Greta Jørgensen, Benedicte Kieler, Helen Købke, Henrik Lorentzen, Jørn Lund, Ivar Lærkesen, Bodil Nistrup Madsen, Birgit Meister, Jørgen Chr. Wind Nielsen, Bolette Sandford Pedersen, Louise Ardenfelt Ravnild, Dan Sæderup, Knud-Erik Therkelsen, Jørgen Lange Thomsen, Lisann Troelsen, Lotte Weilgaard, Michael Wright.

Fra instituttet: Margrethe Heidemann Andersen, Marianne Dall, Philip Diderichsen, Mette Jalris, Pia Jarvad, Eva Skaft Jensen, Jørgen Nørby Jensen, Anita Ågerup Jervelund, Sabine Kirchmeier, Anna Kristiansen, Anni Mortensen, Ida Elisabeth Mørch, Lene Rotne, Jørgen Schack.

Afbud: Anita Furu, Hanne Beermann, Henrik Busch, Bente Dahl, Jens Grund, Per Lindegaard Hjorth, Rie Kofoed, Martin Kristiansen, Lisbeth Eskelund Madsen, Anne Berg Mansfeld-Giese, Henrik Petersen, Mads Poulsen, Michael Tettinek.

Velkomst

Formand Jørn Lund bød velkommen til repræsentantskabet og påpegede at mødet ville være ca. 15 minutter kortere end normalt, fordi der efterfølgende ville være fødselsdagsreception for Sabine Kirchmeier.

Jørn Lund gjorde opmærksom på at dagsordenens punkt 3 ville udgå, da Alex Ahrendtsen havde meldt afbud pga. sygdom. Jørn Lund forklarede at Alex Ahrendtsen var blevet inviteret fordi han havde fremsat forskellige forslag til styrkelse af det danske sprog. Bestyrelsen syntes at det ville have været interessant at høre hans synspunkter samt at præsentere ham for Sprognævnets opgaver. Eftersom Alex Ahrendtsen var forhindret i at deltage, vil Sprognævnet på et senere tidspunkt invitere ham til et møde i en mindre kreds.

Kulturminister Bertel Haarder er ligeledes inviteret til at besøge Sprognævnet.

Repræsentantskabet

Overvejelser om hvad der bestemmer sprogudviklingen

Jørn Lund gennemgik forskellige faktorer der bestemmer sprogudviklingen. Sproget afspejler kontakt- og magtrelationer, herunder økonomien. Tidligere fik vi mange tyske låneord i dansk fordi den politiske og økonomiske indflydelse fra Tyskland var meget stor, men i dag er indflydelsen fra USA og England dominerende. På grund af disse forhold er det begrænset hvor meget man kan påvirke udviklingen. Selvfølgelig kan et lille sprogområde der føler sig truet, lave regler for hvad man vil acceptere i sit sprog. Det har Island og Færøerne forsøgt at praktisere ved at lave afløsningsord for udenlandske ord med udgangspunkt i de hjemlige ord, men kun med begrænset succes da styring af ordimporten reelt er en umulig opgave.

Jørn Lund påpegede at vi også i dansk har eksempler på afløsningsord. Således er fx ordet *hjemmeside* slået igennem i stedet for *site*. Selvom vi danner mange nye ord på hjemlig grund, har vi dog kun sjældent held med at afskaffe låneord, når de er slået an. Endvidere ser vi af og til nye danske ord som ikke bringer nyt indhold med sig, fx *italesætte* og *fremadrettet*. Her kunne man lige så godt have anvendt fx *tale om* og *i fremtiden* eller *for fremtiden*. Jørn Lund forklarede at vi ikke kan forbyde brugen af disse ord, ligesom vi heller ikke kan styre at holdningerne til tidligere tabuiserede områder ændrer sig således at fx seksuelle udtryk og kraftudtryk bliver mere almindelige i hverdags sproget.

Hvordan arbejder et sprognævn? Rådgivning og normering i Danmark og Norden

Sabine Kirchmeier fortalte om hvordan sprognævnene i Norden arbejder med sproglig normering i forbindelse med retskrivning, sproglig rådgivning og håndtering af importord. I forbindelse med afholdelse af Nordisk Sprogmøde i Danmark i slutningen af august havde der været mulighed for at indsamle aktuelle oplysninger fra de andre nordiske lande.

De blev stillet følgende spørgsmål:

- Hvor normativ er den sproglige rådgivning?
- Hvor åben er jeres retskrivning? Giver den mulighed for flere varianter? Anbefales bestemte former frem for andre?
- Hvordan forholder I jer til nye låneord? Oversætter I systematisk nye fremmedord til jeres sprog, gør I det lejlighedsvist, eller gør I det slet ikke?

Nedenstående diagram sammenfatter svarene.

	DK	NO	SE	FI	IS	FÆ	GR
Er normerende i rådgivningen	x	x	x	x	x	x	x
Foreslår systematiske alternativer til engelske ord						x	
Anbefaler bestemte staveformer			x				x

De nordiske sprognævn har det tilfælles at de overvejende er normerende i deres rådgivning. Man giver råd om brug af varianter i forhold til den konkrete kommunikationssituation, og som regel

anbefaler man den mindst påfaldende og som oftest mest konservative variant. I Danmark offentliggøres svar i *Nyt fra Sprognævnet* og på sproget.dk, og svarene har i kraft af dette også en normerende funktion.

Kun færingerne foreslår i dag systematisk alternativer til engelske ord. Tidligere skete dette også i Island. Island og Færøerne tager normalt ikke udenlandske ord med i deres retskrivningsordbøger, og det medfører at udenlandske ord ofte har mange forskellige staveformer, da der ikke er fastlagt en officiel normeret form. I Island er man så småt ved at gå bort fra denne praksis, og man er begyndt at tage flere udenlandske ord med i ordbøgerne. Dansk Sprognævn har den holdning at udenlandske ord der har etableret sig i sproget, også skal kunne slås op i Retskrivningsordbogen.

I Danmark udgiver Sprognævnet den officielle retskrivningsordbog. I Norge fastlægges retskrivningen af Sprogrådet, men retskrivningsordbogen udgives af Tanums forlag. I Sverige udgiver Det Svenske Akademi retskrivningsordbogen (Svenska Akademiens Ordlista - SAOL). SAOL anfører alternative stavemåder, men der oplyses typisk samtidigt hvilken af stavemåder der bør foretrækkes. Også i Grønland anbefales bestemte stavemåder frem for andre. I de andre nordiske lande er forskellige stavevarianter sidestillet.

Når man sammenligner sprognævnene i Norden, skal man være opmærksom på deres forskellige funktioner. Både i Norge og i Sverige har sprognævnene myndighedsopgaver, idet de fx skal følge op på sproglovgivningen i Sverige og godkende lærebøger i Norge. De andre nordiske lande har sproglove eller er på vej til at indføre dem. I Danmark har vi ikke nogen sproglov, og Sprognævnet har ikke myndighedsopgaver ud over at fastlægge retskrivningen, men til gengæld en større forskningsforpligtelse.

I den efterfølgende diskussion blev det bemærket at Sverige og Norge også tidligere foreslog svenske, henholdsvis norske, ord for engelske ord. Det er forholdsvis nyt at Island nu kun lejlighedsvis foreslår islandske ord for engelske ord. Derfor ville billedet have set anderledes ud for ti år siden.

Der blev efterlyst evidensbaseret materiale der belyser hvad konsekvenserne er når man ikke optager udenlandske ord i retskrivningsordbogen og i stedet laver afløsningsord. Pia Jarvad henviste til at der er blevet foretaget en række undersøgelser i importordsprojektet som de nordiske lande undtagen Grønland har deltaget i. Af projektet fremgår at danskerne er mest puristiske og har flest afløsningsord. Derefter kommer Sverige og Norge. Norge har flest engelske ord.

På spørgsmålet om hvorvidt man i fremtiden kunne forvente at få flere kinesiske, brasilianske og spanske ord ind i dansk, blev det bl.a. anført at nedertysk tidligere havde en stor afsmitning på dansk da sprogene var beslægtede, og at engelsk, der pt. har størst påvirkning på dansk, også er meget nært beslægtet. Der skal meget store verdenspolitiske og socioøkonomiske forandringer til før ord fra helt andre sprogfamilier som fx kinesisk kan begynde at påvirke i større stil.

Sprognævnet overvejer at gentage en undersøgelse af danske kerneord (Ruus 1995) for at se om engelske ord har etableret sig i vores kerneordforråd. Det kunne give et fingerpeg om hvorvidt påvirkningen fra engelsk er ved at blive lige så massiv som den påvirkning vi i sin tid fik fra nedertysk. Et andet spørgsmål er fx den morfologiske tilpasning af importordene. Bl.a. er s-enderne ved at blive mere og mere udbredt således at *flere apps* foretrækkes for *flere apper* eller *flere app*.

Det blev påpeget at der er stor forskel på tale- og skriftsprog, og at engelske låneord i dansk talesprog kun udgør under 1 %.

Orientering om aktivitetsplan og budget for 2016

Sabine Kirchmeier gennemgik aktivitetsplan og budget for 2016. Hun pointerede at status for 2015 er uafklaret, og at det betyder at Ole Ravnholts stilling stadig er ubesat. Nævnet mener at der er sket en fejl i bevillingen for 2015, hvilket bevirker at vi mangler 500.000 – 600.000 kr. på budgettet i år og i de kommende år. Nævnet forhandler fortsat med Kulturministeriet og håber at stillingen vil kunne genbesættes.

Budgettet for 2016 og frem er især påvirket af regeringens udmeldte omprioriteringsbidrag. Der skal skæres 2 % hvert år, og det akkumuleres så det svarer til at nævnets bevilling vil være 600.000 kr. lavere i 2019. Pga. de givne omstændigheder er der endnu ikke lavet budget for 2016, men budgettet drøftes med bestyrelsen på bestyrelsesmødet i december.

Sabine Kirchmeier gennemgik endvidere kort en status for rammeaftalen og satsningsområderne. Der er i 2015 især blevet arbejdet på at styrke samarbejdet med uddannelsesinstitutionerne. Der vil være fokus på stavefærdighed og skriftlig sprogbrug i folkeskolen, på universiteterne og i gymnasiet. Sprognævnet vil gerne ud og holde flere foredrag og er ved at etablere en skoletjeneste, hvor der bl.a. udvikles et undervisningsforløb i brug af Retskrivningsordbogen som kan indgå i de nye elektroniske undervisningsportaler som alle lærere skal bruge fra efteråret 2016. Der arbejdes endvidere på at gøre hjemmesiden mere tilgængelig for undervisere og udviklere af undervisningsmateriale og på at gøre siden mere attraktiv for unge, fx ved at lægge flere videoklip ud der giver gode råd om sproglige spørgsmål. I 2016 vil der komme mere fokus på klart sprog i det offentlige.

Der forskes fortsat i sproget i de nye medier og i nye ord. Endvidere arbejdes der med at udvikle et mere evidensbaseret grundlag for begrebet ”den gode og sikre sprogbruger”, som udgør kernen i sprogbrugsprincippet, som er formuleret i sprognævnsbekendtgørelsen. Endvidere arbejdes der mere med sprogteknologi, bl.a. med undersøgelser af hvordan stavekontroller håndterer retskrivningen. Sprogteknologi er et gennemgående tema i *Nyt fra Sprognævnet* 2015. Fagråd for sprogteknologi har sat initiativet i gang, og artiklerne forventes også at udmønte sig i et sprogtema på sproget.dk.

Sabine Kirchmeier orienterede om at der nu var ansat to personer til Tegnsprogrådets sekretariat. Janne Boye Niemelä og Anne Kjærgaard starter 1. november med hhv. 20 og 17 timer om ugen. Anne Kjærgaard er ansat på fuld tid. Hun har tidligere arbejdet i Sprognævnet og skal i resten af sin ansættelse især beskæftige sig med sproget i den offentlige administration.

Jørn Lund nævnte de voldsomme ændringer i Europa som vi for tiden er vidne til. Han mente at Sprognævnet burde styrke kompetencerne i fremmedsprogsindlæring og foreslog derfor at Anne Holmen kunne overtage den ledige plads i repræsentantskabet som personligt medlem. Jørn Lund bad repræsentantskabet overveje denne mulighed.

Henrik Lorentzen spurgte om man kunne udnævne et nyt medlem til repræsentantskabet midt i perioden, hvilket Jørn Lund bekræftede. Frans Gregersen påpegede at Anne Holmen som medlem af repræsentantskabet ikke nødvendigvis ville tilføre kompetencer på fremmedsprogsindlæringsområdet. Hvis man derimod oprettede en stilling, ville det give Sprognævnet mulighed for at besvare spørgsmål på området.

Jørn Lund nævnte at et af emnerne på næste bestyrelsesmøde ville være visioner for de næste 10 år.

Repræsentantskabet

Løbende opdatering af Retskrivningsordbogen (Anita Ågerup Jervelund)

Anita Ågerup Jervelund orienterede om opdateringen af Retskrivningsordbogen til december. Der vil blive indsat ca. 300 nye opslagsord.

Anita Ågerup Jervelund gennemgik nogle af de områder som de nye opslagsord kommer fra.

- Ord fra skoleområdet som fx *dansklærer*, *lektiecafé* og *kontaktfarvælder*.
- Ord fra spil og sport som fx *bordfodbold*, *cheerleading* og *slutfløjt*.
- Ord der har med mad og drikke at gøre som fx *chiafrø*, *durumrulle* og *cremant*.
- Andre ord som fx *multimodal*, *snas*, *onlineordbog* og *emoji*.

Jørn Lund syntes at de forelagte opdateringer så fornuftige ud, og bemærkede at der var mange sammensætninger denne gang. Anita Ågerup Jervelund nævnte at man tidligere havde været begrænset af den trykte ordbog, men i netversionen kunne man sagtens fylde mange sammensætninger ind.

Louise Ardenfelt Ravnild efterlyste oplysninger om transitivitet ved verberne i Retskrivningsordbogen (fx ligge/lægge). Hertil blev der svaret at man havde illustrative eksempler i stedet for.

Komma. Det videre forløb (Jørn Lund)

Jørn Lund takkede repræsentantskabet for det store arbejde der var gjort med at beskrive kommapraksis i de forskellige institutioner som repræsentantskabet repræsenterer. Han uddelte et papir med bestyrelsens og fagrådets betragtninger om det videre arbejde med kommaundersøgelser til orienterende læsning, overvejelse og senere debat.

Afslutning

Jørn Lund takkede repræsentantskabet for et godt møde. Han betonedede at repræsentantskabet var meget velkommen til at kontakte Sabine Kirchmeier eller ham selv hvis de havde gode ideer til emner man kunne tage op med Bertel Haarder og Alex Ahrendtsen når de kommer på besøg.